

ЗНАЧЭННЕ І СІМВОЛІКА ЛІЧБАЎ У СВЕТАПОГЛЯДЗЕ І КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСАЎ

Прысутнасць разнастайных лічбаў у жыццядзейнасці чалавека спараджае зацікаўленасць іх сімволікай. Гэта звязана з тым, што акрамя дакладных лічбавых абазначэнняў, якія ўказваюць на канкрэтныя факты: нумар (кабінет № 213), вагу (5 кілаграмаў бульбы), адлегласць (300 кіламетраў ад Мінска да Брэста) і г. д., у некаторых сітуацыях чалавек выкарыстоўвае вызначаныя, дакладна кадыфікаваныя лічбы з пэўнай сімволікай, якая сфарміравалася ў светапоглядзе беларусаў на працягу стагоддзяў і замацавалася ў свядомасці сучасных насельнікаў краіны.

Класічны прынцып у народнай культуры – супрацьстаянне Добра і Зла, Жыцця і Смерці – спараджае адпаведны падзел лікаў: адны з іх фіксуюць у сабе філасофію гармоніі жыцця (цотныя), а ішыя – хаос смерці (няцотныя) [3, с. 100].

Цотнасць звычайна звязана з жыццёвымі традыцыямі, абрадамі, прымхамі. Напрыклад, раней у вёсцы ў марозную калядную ноч дзяўчаты выбягалі ў двор, хапалі аберуч дровы ці, шырока раскінуўшы рукі, абдымалі штыкетнік, а затым лічылі іх колькасць. Парная лічба паленцаў або штыкецін прадказвала хуткія шлюбавіны, няпарная ж – сведчыла пра тое, што бліжэйшы год давядзеца “хадзіць у дзеўках”. Да сёння захаваўся звычай выпрабоўваць лёс з дапамогай рамонка. Па чарзе адрываючы пялёсткі кветкі, патрэбна выбраць нешта адно з пары – “кахае – не кахае”.

Абрад шлюбавін асабліва насычаны супрацьстаяннем парнасці-няпарнасці. Лічылася, што дасканала выкананыя рытуальныя дзеянні падчас вяселля дапамогуць стварыць і захаваць моцную сям'ю. Усе дзеянні абрадавага характару выконвалі пары – бацькі, хросныя бацькі, сваты, шаферы. Калі бацькі маладых не жывуць разам, то яны не мелі права весці маладых да вянца і сустракаць іх на парозе роднай хаты. Кожнае дзеянне прасякнута прынцыпам “падобнае выклікае падобнае”. Нават каравай пяклі толькі тыя жанчыны, якія жывуць у сямейнай пары. Маладыя ехалі да шлюбу на святочна ўпрыгожанай параконцы. Беларусы запрагалі менавіта два кані, у адарозненне ад рускай тройкі.

Сервіраванне святочнага стала (вясельнага і не толькі) таксама мае шэраг прыкмет парнасці. Так, сучасныя сервізы, чайныя наборы заўсёды разлічаны на цотную колькасць асоб (6 ці 12). За стол таксама стараюцца запрасіць цотную колькасць гасцей. У адпаведнасці з добрай славянскай традыцыяй цэнтральнае месца на стане займаў бохан хлеба, які адразу кроілі на дзве часткі (гаспадары і госці), а пасля дзялілі на лусты. Колькасць лустаў каля кожнай талеркі – 2 (сімвал сямейных пар, якія збіраюцца за стол). Выпякаць хлеб абавязкова патрэбна ў дзяжы з цотнай колькасцю клёпак, інакш бохан не атрымаецца [1].

Стварэнне сямейнага ачагу пачыналася з будаўніцтва хаты. Беларусы ўзводзілі драўляныя дамы з 13 вяноў, хаця гэтая лічба няцотная і, паводле многіх павер'яў, нешчаслівая. Сакрэт схаваны ў тым, што жыллёвую прастору хаты апаясваюць не больш і не менш, а 12 вяноў (столькі сузор'яў ахоплівае гадавы шлях сонца, які доўжыцца якраз столькі ж месяцаў) – універсальнае паўнаватаснае спалучэнне чатырохсценнай прасторы хаты, якая ўнутры падзелена на тры гарызонты часу (продкаў, сучаснікаў і нашчадкаў). 13-ы вянок, які замыкаў зруб, належаў ужо не толькі гаспадару хаты, але распачынаў і маркіраваў каардынаты зусім іншага свету – гарышча, якое з'яўлялася кантактнай зонай з прадстаўнікамі іншасвету [3, с. 107-108].

У старажытнасці пад парогам хаты закопвалі розныя ахвяраванні дамавіку. У дахрысціянскія часы, калі існавала традыцыя трупаспальвання, урну з прахам хавалі якраз пад парогам. Звычай стукаць у дзверы тройчы абазначаў запыт дазволу ў продкаў і вышэйшых сілаў на ўваход [2]. Сёння мы робім гэтае сімвалічнае па сваёй сутнасці дзеянне аўтаматычна і неасэнсавана.

Мяжа паміж цотнасцю і няцотнасцю яскрава прасочваецца праз букеты кветак. Паводле сучаснай традыцыі жывым людзям беларусы дораць няцотную колькасць іх, а на могількі нясуць цотную. Падобная сітуацыя супярэчыць традыцыйнаму ўспрымання лічбаў у светапоглядзе беларусаў і пакідае адкрытым пытанне пра правільнасць і адэкватнасць такога падзелу.

Гэтыя і іншыя непаразуменні сведчаць пра неабходнасць вывучэння і больш пільнай увагі да сімволікі лічбаў, якія суправаджаюць нас па жыцці ў шматлікіх сітуацыях, аказваюць уплыў на нашу свядомасць. Актуальнасць гэтай тэматыкі ў сучасным грамадстве прасочваецца на старонках і ў эфіры айчынных сродкаў масавай інфармацыі. Да прыкладу, у грамадска-палітычнай газеце “Звязда” выходзіць рубрыка “Залатыя правілы беларускай культуры”, на тэлеканалах “Беларусь 2” і “Беларусь 3” ёсць магчымасць знаёміцца з традыцыямі і светапоглядам продкаў у адмысловых праграмах “Беларуская кухня” і “Наперад у мінулае”, што садзейнічае вывучэнню і спасціжэнню роднай культуры.

1. Белорусская кухня // Беларусь 2. – 2012. – 3 ноября.

2. Код продкаў: ад генетычнай памяці роду да гістарычнай памяці народа // “Звязда”. – 2013. – 2 лістапада.

3. Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры / Я. Крук. – Мінск : Беларусь, 2011. – 430 с.